

## ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ

*Проведення констатуючого експерименту дозволило визначити: рівень сформованості прикладних фізичних якостей курсантів (за результатами функціонування чинного процесу фізичної підготовки) достовірно нижчий від оціночного рівня їхніх загальних фізичних якостей ( $p < 0,01 - p < 0,001$ ); сильну пряму кореляційну взаємозалежність ( $r = 0,614$ ) вихідного рівня розвитку прикладних фізичних якостей майбутніх офіцерів ( $n = 49$ ) Військово-морських Сил з рівнем їхньої готовності до виконання службових функцій і типових завдань фахової діяльності.*

**Ключові слова:** курсант, офіцер, фізичні якості, фізична підготовка.

**Постановка проблеми.** Вивчення педагогічних об'єктів, до яких повною мірою належить фізична підготовка (ФП) курсантів вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) Збройних Сил (ЗС) України, проводиться в сьогоденні на основі системного підходу [1, 2]. Важливою умовою успішності функціонування системи ФП у навчально-виховному процесі ВВНЗ ЗС України є дотримання цілісності і відносної самостійності [6, 9].

Під цілісністю розуміється такий ступінь взаємозв'язків всіх частин системи, коли зміна однієї з її частин викликає зміни в інших частинах і в усій системі загалом. Це визначає необхідність досягнення такої організації навчально-виховного процесу у ВВНЗ, коли визначені зміст, засоби, форми, методи і технології навчальної дисципліни "Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка" будуть взаємопов'язаними та взаємозалежними з іншими професійно-орієнтованими навчальними дисциплінами для забезпечення максимального вирішення поставлених завдань та досягнення найкращих результатів кінцевої мети навчання у курсантів ВВНЗ [5, 6].

Виявлення характеру взаємодії та взаємозв'язку складових системи ФП й особливостей її внутрішньої будови з вихідним рівнем готовності курсантів до подальшої професійної діяльності дозволить координувати та вдосконалити цей взаємовплив, забезпечить підвищення результативності функціонування навчально-виховного процесу вищої військової школи засобами ФП [2, 6, 8].

Дослідження проводиться відповідно до Планів науково-дослідних робіт Міністерства оборони України за темами: "Розробка теоретико-методичних засад функціонування системи ФП військово-службовців ЗС України" за номером державної реєстрації 0101U000823, "Організаційні аспекти функціонування системи ФП військовослужбовців ЗС України у сучасних умовах" за номером державної реєстрації 0101U001284.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Указуючи на важливість різноманітності і характеру зв'язків складових педагогічних та інших систем, науковці П. Анохін, 1980, Н. Блауберг, 1978, Л. Вейднер-Дубровін, 2003, Т. Круцевич, 2012 та ін. відзначають, що ці зв'язки відіграють на певних навчальних етапах більш важливу роль ніж самі складові.

Вагомим та суттєвим чинником ефективності функціонування системи ФП у навчально-виховному процесі курсантів ВВНЗ виступає сукупність зв'язків загальнонаукової, теоретичної, професійної та практичної підготовки стосовно тієї військової спеціальності задля якої вона здійснюється [2, 6, 7, 8, 9, 10]. Також тут повинні враховуватись методи, засоби та форми навчання, оцінка відповідності кінцевих результатів функціонування системи ФП курсантів ВВНЗ встановленим освітнім і кваліфікаційним вимогам до випускників за відповідними спеціальностями, що спрямовуватиме процес підготовки курсантів на виконання службових функцій і типових завдань фахової діяльності [5].

Проведений аналіз сучасних досліджень засвідчив відсутність загальноприйнятої думки вчених (О. Боярчук, 2009; А. Маракушин, 2006; В. Паєвський, 2010; О. Петрачков, 2012, О. Піддубний, 2003; К. Пронтенко, 2008; О. Шевченко, 2010 та ін.) щодо сутності, організації та структури ФП курсантів. Він показав, що у більшості випадків зв'язок між досліджуваними показниками чи признаками системи не завжди можна чітко визначити у наслідок його порушення різними внутрішніми чи зовнішніми факторами. У таких умовах зв'язок проявляється у тому, що певному значенню одного показника відповідає не один окремо визначений показник, а цілий ряд складових іншого показника [1, 3, 6].

Враховуючи вищезазначене ми дійшли висновку, що однією з вагомих причин недостатньо чіткого визначення змісту та способів отримання майбутніми офіцерами адаптованих до сучасних вимог військово-прикладних аспектів бойової готовності теоретичних знань, застосування форм, методів і технологій набуття курсантами методичних і практичних навичок у чинній системі ФП ВВНЗ виступила відсутність у сьогоденні визначеного взаємозв'язку між складовими фізичної і фахової готовності курсантів до подальшої професійної діяльності. Що й спонукало нас до проведення цього дослідження.

**Мета дослідження** полягає у визначенні взаємозалежності вихідного рівня сформованості та розвитку загальних і прикладних фізичних якостей випускників ВВНЗ Військово-морських Сил (ВМС) ЗС України з рівнем готовності молодих офіцерів до виконання службових функцій і типових завдань фахової діяльності.

В процесі виконання дослідження застосовано наступні методи: теоретичний аналіз та узагальнення наукових джерел – для визначення сутності та характеру зв'язків між складовими та компонентами різних систем стосовно структури системи ФП курсантів ВВНЗ; констатуючий експеримент – для визначення результативності функціонування системи ФП курсантів ВВНЗ ВМС ЗС України у взаємозалежності з готовністю майбутніх офіцерів до професійної діяльності; методи математичної статистики – для опрацювання отриманих даних і встановлення кількісних залежностей між показниками, що досліджувались.

**Результати досліджень.** У травні – червні 2011 року з метою визначення результативності функціонування системи фізичної підготовки для забезпечення максимальної готовності випускників ВВНЗ до подальшої військово-професійної діяльності було проведено дослідження у вигляді незалежного констатуючого експерименту в діючому навчально-виховному процесі трьох ВВНЗ ЗС України – Академії Військово-Морських Сил імені П.С. Нахімова (АВМС), Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

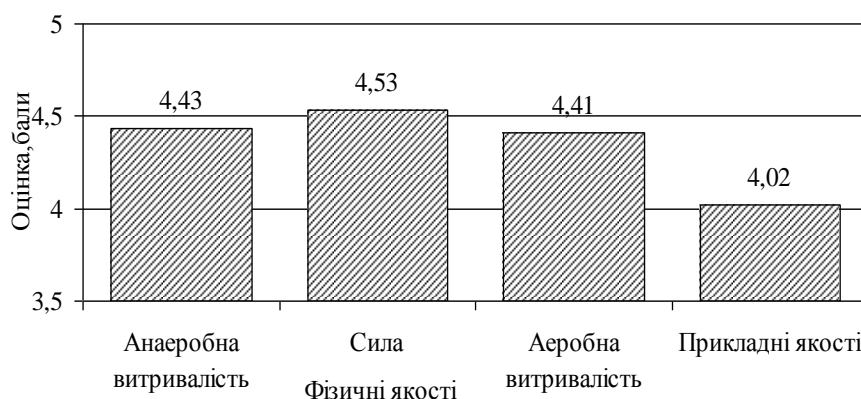
Першу частину констатуючого експерименту, результати якої ми розглянемо у цій статті, було проведено з курсантами-випускниками АВМС (n=49), середній вік яких – 22 роки. До проведення експерименту було залучено 33 компетентних експерта із категорії офіцерів видів Збройних Сил України, навчального відділу, науково-педагогічного складу АВМС.

Рівень професійної готовності випускників АВМС було визначено за результатами складання комплексного державного екзамену за фаховим напрямком та кваліфіковано за рівнем наступним чином: оцінка "відміно" – високий (13%), оцінка "добре" – середній (53%), оцінка "задовільно" – низький (34%).

Під час складання курсантами державного екзамену з навчальної дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт" для визначення результатів фізичної підготовленості й оцінки рівня сформованості та розвитку у них загальних і прикладних фізичних якостей застосовано педагогічне тестування за контрольними нормативами Настанови з фізичної підготовки 2009 року [4]:

- для визначення сили – підтягування на перекладині (вправа № 1);
- для визначення анаеробної (швидкісної) витривалості – біг на 400 м (вправа № 24);
- для визначення аеробної витривалості – біг на 1000 м (вправа № 26);
- для визначення прикладних фізичних якостей – спеціальна контрольна вправа на смузі перешкод для військовослужбовців надводних кораблів і підводних човнів (вправа № 34).

У зв'язку з тим, що рівень розвитку та сформованості фізичних якостей випускників перевірявся різними вправами, порівняння достовірності відмінностей між ними було здійснено за значенням оцінки (рис. 1).



**Рис. 1. Рівень загальних та прикладних фізичних якостей курсантів АВМС 2011 року випуску (n=49)**

За отриманими даними проведених досліджень (рис. 1) визначено, що достовірних відмінностей між досліджуваними показниками сформованості сили ( $4,53 \pm 0,1$ ), анаеробної ( $4,43 \pm 0,12$ ) й аеробної витривалості ( $4,41 \pm 0,12$ ) не виявлено ( $p > 0,05$ ). Проте, рівень розвитку прикладних фізичних якостей ( $4,02 \pm 0,07$ ) виявився достовірно нижчим від оціночного рівня загальних фізичних якостей (сили ( $t=4,18$ ), анаеробної ( $t=2,95$ ) й аеробної витривалості ( $t=2,81$ )).

З метою детального вивчення причин виникнення такого стану було здійснено порівняльний аналіз взаємозалежності рівня професійної готовності випускників АВМС із результатами сформованості та розвитку у них загальних і прикладних фізичних якостей за результатами складання комплексного державного екзамену за фаховим напрямком та державного екзамену з дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт" (табл. 1). Для цього використано метод парних порівнянь.

Отримані дані проведеного аналізу показали, що різниця між результатами, які характеризують рівень розвитку силових якостей, аеробної й анаеробної витривалості, прикладних якостей випускників АВМС з різною професійною підготовленістю є неоднаковою (табл. 1).

Порівнюючи групи випускників АВМС з високим та середнім рівнями професійної підготовленості спостерігаємо (табл. 1) статистично достовірну різницю наступних результатів: біг на 400 м – 2,35 с ( $t=3,56$ ); біг на 1000 м – 9,67 с ( $t=3,4$ ); спеціальна контрольна вправа на смузі перешкод для військовослужбовців надводних кораблів і підводних човнів – 6,39 с ( $t=2,26$ ).

У майбутніх офіцерів високого, середнього та низького рівнів професійної підготовленості середні результати у підтягуванні на перекладині (табл. 1) достовірно не відрізняються ( $p>0,05$ ).

Таблиця 1

**Залежність професійної готовності курсантів АВМС 2011 року випуску від результатів розвитку фізичних якостей (n-49)**

Фізичні якості	Рівень професійної готовності	Результат розвитку фізичних якостей	Рівень значимості		
		$\bar{x} \pm m$	$\bar{x}_1 - \bar{x}_2$	$\bar{x}_1 - \bar{x}_3$	$\bar{x}_2 - \bar{x}_3$
Анаеробна витривалість (с)	високий	62,5±0,43	p<0,001	p<0,05	p>0,05
	середній	64,85±0,49			
	низький	64,77±0,75			
Сила (рази)	високий	13,67±0,88	p>0,05	p>0,05	p>0,05
	середній	14,31±0,26			
	низький	14,06±0,42			
Аеробна витривалість (с)	високий	195,83±1,78	p<0,01	p>0,05	p>0,05
	середній	205,5±2,23			
	низький	199,82±2,68			
Прикладні якості (с)	високий	141,33±2,79	p<0,05	p<0,01	p>0,05
	середній	147,72±0,69			
	низький	149,18±0,74			

Аналіз отриманих даних показав, що у курсантів з високим та низьким рівнями професійної підготовленості (див. табл. 1) наявна статистично достовірна різниця результатів бігу на 400 м – 2,27 с ( $t=2,63$ ), виконання спеціальної контрольної вправи на смузі перешкод для військовослужбовців надводних кораблів і підводних човнів – 7,85 с ( $t=2,71$ ). Результати сформованості аеробної витривалості (біг на 1000 м) у цих групах достовірно не відрізняються ( $t=1,24$ ).

Зрівнюючи отримані дані усіх вищенаведених результатів розвитку фізичних якостей майбутніх офіцерів середнього та низького рівнів професійної підготовленості (див. табл. 1) зафіксовано відсутність достовірної різниці ( $p>0,05$ ) між ними.

Проаналізувавши отримані статистичні результати (див. табл. 1) ми можемо стверджувати, що у курсантів з високим рівнем професійної підготовленості достовірно краще ( $p<0,05$  –  $p<0,001$ ) сформовані та розвинені анаеробна витривалість і прикладні фізичні якості у порівнянні з майбутніми офіцерами нижчих рівнів готовності.

Для визначення чисельного значення та більш детального виявлення наявності взаємозв'язку між рівнем сформованості та розвитку загальних і прикладних фізичних якостей з професійною готовністю курсантів АВМС 2011 року випуску, ми провели їх кореляційне співставлення за результативним і оціночним значеннями (табл. 2).

За результатами проведених досліджень (див. табл. 2) визначено фактичну відсутність прямої кореляційної залежності професійної готовності майбутніх офіцерів Військово-морських Сил ЗС України з результативним значенням рівня розвитку аеробної витривалості ( $r = 0,011$ ), наявність сильної зворотної кореляції з результатами розвитку сили ( $r = -0,029$ ) та анаеробної витривалості ( $r = -0,187$ ), слабкої зворотної кореляційної залежності з результатами розвитку прикладних фізичних якостей ( $r = -0,470$ ). Це засвідчило – зі збільшенням результативних значень сили й швидкісної витривалості оціночний рівень професійної підготовленості курсантів зменшується.

Таблиця 2

**Кореляційна залежність рівня фізичних якостей та професійної готовності курсантів АВМС 2011 року випуску (n-49)**

Фізичні якості	Кореляційний зв'язок, r	
	з результатом	з оцінкою
Анаеробна витривалість	- 0,187	0,065
Сила	-0,029	-0,007
Аеробна витривалість	0,011	-0,056
Прикладні якості	-0,470	0,614

Найбільша пряма кореляційна залежність професійної готовності за оціночним значенням спостерігається (див. табл. 2) з рівнем розвитку прикладних фізичних якостей ( $r = 0,614$ ) та фактично відсутня кореляція з рівнем сформованості у курсантів анаеробної витривалості ( $r = 0,065$ ). А наявність сильної зворотної кореляції з оціночними рівнями аеробної витривалості ( $r = -0,056$ ) та сили ( $r = -0,007$ ) підтверджує висновок проведеного кореляційного співставлення за результативними значеннями – зі зростом оціночного рівня сили зменшується оціночний рівень показника професійної готовності курсантів АВМС.

**Висновки.** Наявність у молодих офіцерів з високим рівнем професійної підготовленості достовірно краще сформованих прикладних фізичних якостей ( $p < 0,05$ – $p < 0,01$ , див. табл. 1), сильної прямої кореляційної залежності професійної готовності з рівнем розвитку прикладних фізичних якостей ( $r = 0,614$ , див. табл. 2) дозволяє зауважити, що засоби ФП, які розвивають ці якості, сприяють формуванню в організмі курсантів специфічних механізмів, які нівелюють негативні наслідки непередбачуваних та екстремальних ситуацій військового навчально-виховного процесу за фаховим напрямком (у тому числі заліки та екзамени) і сприяють підвищенню рівня професійної готовності випускників.

Результати виконаних досліджень не спростовують твердження науковців [6, 8, 9, 10] та обґрунтовують наші припущення про те, що для досягнення максимального рівня професійної готовності курсантів ВВНЗ до фахової діяльності необхідно розвивати й удосконалювати саме прикладні фізичні якості, рівень розвитку яких у чинному процесі фізичного виховання офіцерів ВМС виявився не доопрацьованим та достовірно нижчим від оціночного рівня загальних фізичних якостей ( $p < 0,01$ – $p < 0,001$ , див. рис. 1). У плануванні навчально-виховного процесу спеціальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ основну увагу необхідно приділяти розвитку й удосконаленню саме цих якостей.

В **перспективі** ми спрямовуємо наші дослідження на визначення взаємозалежності вихідного рівня сформованості та розвитку загальних і прикладних фізичних якостей випускників Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного та Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба з рівнем їх готовності до виконання службових функцій і типових завдань фахової діяльності.

#### Використані джерела

1. Анохин П. К. Узловые вопросы теории функциональных систем / П. К. Анохин. – М. : Медицина, 1980. – 196 с.
2. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения / Ю. К. Бабанский // Избранные педагогические труды. – М. : Педагогика, 1989. – С. 58 – 66.
3. Круцевич Т. Ю. Теория и методика физического воспитания / Т. Ю. Круцевич. – К. : Олімпійська література, 2008. – Т. 2. – 367 с.
4. Наказ Міністра оборони України від 30.12.2009 № 685 "Про затвердження Настанови з фізичної підготовки у Збройних Силах України". – К. : РВВ АГУ ГШ ЗС України, 2009. – 231 с.
5. Наказ Міністра оборони України від 19.03.2013 № 185 "Про організацію розробки галузевих стандартів вищої освіти вищих військових навчальних закладів і військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів". – К. : РВВ АГУ ГШ ЗС України, 2013. – 20 с.
6. Ольховий О. М. Теоретико-методичні основи професійно-спрямованої фізичної підготовки курсантів ВВНЗС України : [монографія] / О. М. Ольховий. – Х. : ХУПС, 2012. – 286 с.
7. Петрачков О. В. Професійно-прикладна підготовка курсантів у навчальному центрі сухопутних військ із застосуванням удосконалених нормативів фізичної підготовленості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.п.н : спец. 13.00.04 / О. В. Петрачков. – Хмельницький, 2012. – 20 с.
8. Попов А. Г. Професійно-прикладна фізична підготовка курсантов высших военных учебных заведений на основе моделирования условий боевой деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / А. Г. Попов. – Нижний Новгород, 2009. – 151 с.
9. Романчук С. В. Фізична підготовка курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ ЗС України : [монографія] / С. В. Романчук. – Л. : АСВ, 2012. – 367 с.
10. Теория и организация физической подготовки войск / [Л. А. Вейднер-Дубровин, В. В. Миронов, Р. М. Кадилов и др.]. – СПб. : ВДКИФК, 2001. – Ч. 2. – 336 с.

Krasota V.M.

#### THE INTERDEPENDENCE OF PROFESSIONAL AND PHYSICAL READINESS FOR FUTURE OFFICERS OF THE NAVAL FORCE

*The realization of ascertaining experiment allowed to determine: the level of formedness of applied cadets' physical qualities is significantly lower than the estimated level of their general physical qualities ( $p < 0,01$ – $p < 0,001$ ) (by the results of functioning of the current process of physical training); strong straight correlation dependence ( $r=0,614$ ) of the initial level of development of applied physical qualities of future officers ( $n=49$ ) of the Naval Force with the level of their readiness to perform official functions and typical tasks of professional activity.*

**Key words:** cadet, officer, physical qualities, physical training.

Стаття надійшла до редакції 30.08.2013 р.